
Vilko Novak

Teden dni pod cínalicami z Milkom Matičetovim

Avtor je leta 1950 svoja strokovna kolega Milka Matičetovega in Borisa Orla peljal v svojo rojstno deželo Prekmurje. V prispevku podoživilja tiste mrzle zimske dni, ko so v Matičetovih terenskih zvezkih nastajali prvi zapisi o ljudski kulturi v prekmurskih vaseh.

In 1950 the author took his colleagues and friends Milko Matičetov and Boris Orel to Prekmurje, the land of his birth. In his article he remembers those cool winter days during which Milko Matičetov recorded his first field observations on the culture of people from the Prekmurje villages.

Tudi prekmurščina ima blagozveneče, naravne in druge glasove posnemajoče besede. Taka je tudi zimski čas označujoča beseda: *cínal(c)a* za ledene sveče, ki visijo z zamrznjenih streh. Posebno lepe so bile tiste, ki so visele s starinskih slamnatih streh. *Cínal(i)ca* – naglas na prvem zlogu – prihaja iz *cínkati* – cingljati, zvončkljati, ker zvončkljajo, če jih potegneš naglo s strehe ali če večja sama pade z nje.

Ko sem bil naprošen za prispevek k tej številki našega časopisa, sem kratko povedal, da ne morem. Ko pa je urednica dodala še: mogoče kake spomine, sem se čez čas spomnil na to našo davno, kmalu že polstoletno zimsko potovanje. Toda nisem se mogel spomniti, ne kdaj je bilo (uganil sem čas) ne koliko časa smo hodili in druge podrobnosti. Vprašal sem Matičetovega, ki mi je prinesel dva polna zvezka zapisov v trdem kartonskem ovitku z naslovom: *PREKMURJE Z V. NOVAKOM IN B. ORLOM, 19.–26. 1950*. Ob tem sem snoval naprej in se spraševal: kdaj in kako smo odšli iz Ljubljane. Začetek misli na to našo pot je treba iskati v naših prvih »terenskih ekipah«, kakor smo jih najbrž poimenovali po Orlovi rabi, ki si jih je zamislil in organiziral. Ko smo tam okoli Šenturja in Škocjana z vso vnemo iskali novih podatkov, smo govorili z vso resnobo tudi o tem, da bo potrebno načrtno preiskati vso slovensko zemljo. Najprej sevè tiste pokrajine, ki so bile doslej najmanj poznane in raziskane in med temi je prav Prekmurje. Ali je bil Boris Orel kdaj mimogrede v Prekmurju, še zdaj ne vem,

vedel sem pa, da Milko ni bil in da ga prav miče. Ko sem menil, da smo pač pricincali kdaj popoldne z vlakom, iz katerega smo si mogli temeljito ogledati del štajerske zemlje, je Milko povedal, kako so nam zakrivali v hotelu okno s kartonom. Torej smo morali prispeti v Soboto že bolj pozno zvečer in smo prenočili v enem od dveh hotelov. Drugo jutro pa z avtobusom v Beltince, kjer smo se ustavili pri moji mami in bratu s prošnjo, da bi kak dan pri njih jedli, če le mogoče kaj dobrega prekmurskega. Vendar se žal ne spomnim, ali smo dobili kaj posebnega in tudi zapiski molčijo o tem ... Milkov zvezek se začneja z zapisi otroških besed; spomnim se, da je moj prvi nečak imel tedaj dve leti. To stran je tudi datiral: 19. 1. 1950. Zvezek s 46 stranmi je gosto napolnil, toda datuma ni povsod vnesel. Bolj natančen je bil glede tega Orel, čeprav je v njegovem zvezku (hrani ga Slovenski etnografski muzej v Ljubljani) popisana le polovica; s svojo drobno, toda čitljivo pisavo je pisal odgovore na vprašanja o tvorni kulturi in jim dodal tudi kako risbo. O tem se je pač največ pogovarjal z mojim bratom. Sam nisem ničesar zapisoval, ker se mi je vse zdelo znano in sem imel dovolj opraviti z vodstvom dela.



V Bogofini 23. 1. 1950. Od leve: Vilko Novak, Boris Orel, Milko Matičetov

Mislím, da se je obed, ob razgovoru z mojo mamo in bratom, obema prilegel in da smo popoldne najbrž krenili po vasi – bil je že velik sneg, to sem pozabil povedati – in jima pokazal, kako malo poznam svojo rojstno vas, kjer sem odraščal le prvih šest let ter od enainvajsetega leta hodil neredno na počitnice. Zmenili smo se, da bomo naslednji dan zavili k Muri v Ižekovce. Čez noč je zapadel obilen sneg, ki smo vanj zagazili in ga tako ali drugače obuti tlačili kako uro do Mure. Ne spominjam se ne nje ne Kúharjeve slavne oštarije ali krčme (oboje govorimo v Prekmurju), kamor smo poleti prihajali s kolesi – a prav redko. Mura nas ni nikoli privlačila s svojo mračnostjo. Bolj je mikala Božidarja Jakca, ki smo ga nekaj let prej s polomljeno kočijo peljali tja. Za oba prijatelja je bila Mura kajpada zelo mikavna in nekaj posebnega v zimskem snegu in ledu. Toda meni je bilo Beltinec dovolj. Po prijateljevih zapisih smo bili 21. januarja že v Bogojini, kjer so tudi marsikaj povedali o Filovcih. Milkovo zanimanje se je vse bolj širilo na reke, šege, odlomke pesmi – sevé bi bilo vse to potrebno dopolniti in obdelati. Tu je pisal daljši zgodbi *Od trej bratof*, ki prehaja iz prvega v drugi zvezek, ter zgodbo o sv. Andražu.



Hiša v Bogojini. – Foto B. Orel 1950

V Bogojini smo se hranili pri veselem – zdaj že rajnem – župniku Jožetu Gjuranu, ki je povedal marsikako zgodbo, spala pa sta prijatelja menda v neki zasilni gostilni. V župnišče so ob večerih prihajali -erje čéísat- (pukat), pri čemer so peli in pripovedovali, kar je prišlo komu na misel. Mnogo teh drobcev si je Milko zapisal. Razvil se je živahen razgovor o najrazličnejših vprašanjih v zvezi s krajem in okolico.

Tako je govor nanesel na sosednje Filovce in zato smo že 23. januarja obiskali vrsto filovskih domov in Milkovi zapisi s teh obiskov so kar obilni. Ogledali smo si sevé predvsem tudi lončarje in njihovo delo.

V Bogojini smo govorili o marsičem. Tako smo si natanko ogledali Plečnikovo cerkev, za katere notranjo opremo je prav tisti čas zavzeto skrbel župnik Gjuran, o čemer priča Krečičeva knjiga o Bogojini.

Zame je bila Bogojina po dvajsetih letih veliko doživetje, čeprav smo jo vsako leto obiskali, vendar ne pozimi. Tu sem srečeval svoje sošolce ali malo starejše sodobnike, medtem ko sem v Beltincih komaj koga poznal.

Da bi dopolnili podobo o lončarjih, smo 25. januarja skočili v Moščance, kjer je delalo nekaj dobrih lončarjev. Tako sta moja spremljevalca in prijatelja dobila tudi malo pojma o goričkem svetu. Milko pa se je vračal v Bogojino in v druge kraje, v zvezku s tega našega obiska najdem proti koncu datum 14. 12. 1952 z zapisi, sledove teh obiskov pa najdemo tudi v njegovih objavah.

Kako smo se z vlakom vračali, se tudi ne spominjam. Najbrž smo šli okoli dveh popoldne iz Beltincev in se ob desetih zvečer vrnili v Ljubljano. Prijatelju Milku pa želim za vezilo za preživela desetletja, da se mu posreči lepo in vsem dostopno prepisati gradivo s prvih obiskov v Bogojini in ga mogoče tudi izdati v samostojni publikaciji.